

Læseplan for faget samfundsfag

Indhold

Indledning	3
Trinforløb for 8.- 9. klassetrin	4
Politik	4
Økonomi	6
Sociale og kulturelle forhold	7
Samfundsfaglige metoder	7
Sproglig udvikling	8
It og medier	9
Innovation og entreprenørskab	10

Indledning

Fagets samfundsfag er et obligatorisk fag i Folkeskolen fra 8.-9. klasse. Undervisningen strækker sig over ét trinforløb.

Samfundsfagets formål er at udvikle elevernes kompetence til aktiv deltagelse i et demokratisk samfund.

I samfundsfag skal eleverne udvikle kompetencertil udvikling af kritisk tænkning og deres eget værdigrundlag.

Samfundsfag er opdelt i fire kompetenceområder; politik, økonomi, sociale og kulturelle forhold samt samfundsfaglige metoder. Det er målet, at eleverne kan anskue problemstillinger ud fra politiske, økonomiske og sociologiske perspektiver, samt at de beskrevne metoder anvendes på tværs af fagets områder.

Undervisningen tilrettelægges med udgangspunkt i kompetenceområderne og under hensyntagen til de tværgående temaer. Læseplanen beskriver undervisnings progression i fagets trinforløb og danner grundlag for en helhedsorienteret undervisning.

Det er væsentligt, at der i det enkelte undervisningsforløb arbejdes med flere færdigheds- og vidensområder på tværs af kompetenceområderne. Det skal endvidere tilstræbes, at undervisningen tilrettelægges, så den vekselvirker mellem den enkeltfaglige fordybelse og det tværfaglige arbejde.

Undervisningen skal tilrettelægges, så den imødekommer målsætningerne om en længere og mere varieret skoledag, jf. lov nr. 1640, heriblandt varieret og anvendelsesorienteret undervisning, åben skole og understøttende undervisning.

De lovgivningsmæssige rammer for Fælles Mål er med lov nr. 1445 af 12. december 2017 blevet ændret med henblik på en lempelse af bindingsgraden ved at reducere antallet af Fælles Mål. Dette er gennemført ved, at færdigheds- og vidensmålene i Fælles Mål er gjort vejledende, således at de bindende elementer i Fælles Mål nu udgøres af fagformål, kompetencemål samt færdigheds- og vidensområder. Denne undervisningsvejledning er blevet gennemskrevet i maj 2018 med henblik på, at undervisningsvejledningerne for fag og emner formelt set er i overensstemmelse med de ændrede lovgivningsmæssige rammer om Fælles Mål.

Frem mod skoleåret 2019/20 vil der blive gennemført et mere omfattende arbejde med at revidere læseplaner og undervisningsvejledninger. Dette skal understøtte, at disse i højere grad tager afsæt i de politiske intentioner bag ændringen i rammerne for Fælles Mål samt anbefalingerne fra rådgivningsgruppen om Fælles Mål. Dette vil bl.a. betyde, at læseplaner og vejledninger ikke i samme grad som tidligere vil fokusere på arbejdet med mål som udgangspunkt for tilrettelæggelsen af undervisningen. Det vil i denne sammenhæng bl.a. blive tydeliggjort, at mål er en didaktisk kategori ud af flere.

Trinforløb for 8.- 9. klassetrin

I samfundsfag arbejder eleverne med samfundsmæssige problemstillinger inden for politik, økonomi og sociale og kulturelle forhold.

Eleverne lærer at anvende samfundsfaglige metoder og begreber i undersøgelse og diskussion af problemstillingerne.

Politik

Kompetenceområdet politik omfatter seks færdigheds- og vidensområder:

Demokrati fokuserer på demokratiformer og andre styreformer.

Det politiske system, retsstat og rettigheder fokuserer på det formelle demokrati og de politiske beslutningsprocesser samt sammenhænge mellem demokrati, retsstat og grundlæggende rettigheder.

Politiske partier og ideologier fokuserer på, hvordan de politiske partier placerer sig i forhold til hinanden med udgangspunkt i ideologier og mærkesager.

Medier og politik fokuserer på, hvordan forskellige aktører kan bruge medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger, og som arena for den demokratiske debat.

EU og Danmark fokuserer på samspillet mellem beslutningsprocesser i EU og i Danmark.

International politik fokuserer på Danmarks muligheder for at føre udenrigspolitik i en globaliseret verden.

Demokrati

I færdigheds- og vidensområdet demokrati skal eleverne lære at identificere og diskutere demokratiformer og andre styreformer og tage stilling til dem. Der skal arbejdes med repræsentativt demokrati og direkte demokrati og forskellige opfattelser af demokratiet, som fx kan være demokrati som styreform over for demokrati som livsform. Der skal endvidere arbejdes med magtbegrebet. Eleverne skal kunne anvende disse begreber til at analysere udsagn om demokratiet, og de skal kunne bruge dem i en diskussion af, hvordan man kan deltage i demokratiet.

Det politiske system, retsstat og rettigheder

Eleverne skal lære om det formelle demokrati og de politiske beslutningsprocesser. Der lægges vægt på, at eleverne tilegner sig viden om sammenhænge mellem demokrati, retsstat og grundlæggende rettigheder, herunder grundloven. En retsstat er karakteriseret ved klar, tydelig og tilgængelig lovgivning og lighed for loven. Statens magtudøvelse foregår regelret på lovens grund, og der er adgang til domstolsprøvelse ved uafhængige domstole. Desuden indebærer en retsstat sikringen af visse grundrettigheder såsom politiske frihedsrettigheder for borgeren samt rettigheder, der sætter grænser for statsmagtens ret til at gribe

ind i den enkeltes liv. I forhold til menneskerettigheder skal eleverne have viden om, hvilken betydning internationale menneskeretserklæringer og -konventioner har for den danske retsstat og det enkelte individ, herunder både generelle lighedsprincipper og konkrete rettighedskomplekser, fx FN's Børnekonvention.

Politiske partier og ideologier

Eleverne skal stifte bekendtskab med aktuelle politiske debatter. Undervisningen skal tage udgangspunkt i de politiske partiers placering i forhold til hinanden, hvor partierne kan placeres både på en klassisk højre-venstre-akse ud fra deres ideologi og fx holdning til den offentlige sektor –

og på en værdipolitisk akse, hvor partierne kan placeres efter deres standpunkter på fx indvandrerpolitikken. Eleverne skal kunne diskutere partiernes placering i forhold til hinanden og være bevidst om, at disse placeringer ikke er endegyldige. Undervisningen skal fokusere på, at eleverne opnår viden om, at politiske ideologier indeholder en analyse af samfundet, en beskrivelse af mål for samfundsudviklingen og en teori om, hvordan samfundet kan nå målet. Klassiske ideologier som socialisme, liberalisme, konservatisme og socialliberalisme skal indgå. Eleverne skal endvidere opnå viden om forskellen mellem politiske grundholdninger og mærkesager og få forståelse af,

hvordan ideologier, grundholdninger og mærkesager har betydning for de politiske partier.

Medier og politik

Eleverne skal opnå en forståelse for, hvordan forskellige aktører kan bruge forskellige medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger, samt for hvordan de selv bliver påvirket af medier og mediebrug, og hvordan de kan bruge medier til at få information og selv påvirke politiske processer og beslutninger.

EU i Danmark

Eleverne skal kunne forholde sig til samspil mellem beslutningsprocesser i EU og i Danmark samt konsekvenserne af EU's

beslutninger for forskellige grupper i samfundet. Eleverne skal opnå en forståelse for de forskellige roller, EU-parlamentet, Ministerrådet og Kommissionen har i beslutningerne, og hvordan disse spiller sammen med de nationale parlamenter.

International politik

Eleverne skal opnå en forståelse for politisk globalisering, og hvilke muligheder Danmark har for at føre udenrigspolitik i en verden, hvor alle lande er forbundet. I undervisningen spiller internationale organisationer som FN og Nato en væsentlig rolle.

Økonomi

Kompetenceområdet økonomi omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Privatøkonomi og forbrugeradfærd fokuserer på privatøkonomiske problemstillinger med udgangspunkt i elevernes egen økonomi.

Velfærdsstater fokuserer på centrale velfærdsprincipper og velfærdsmodeller.

Samfundsøkonomiske sammenhænge fokuserer på det økonomiske kredsløb, herunder erhvervsstrukturer i Danmark og i verden og globaliseringens betydning herfor.

Markedsøkonomi og blandingsøkonomi fokuserer på udbuds- og efterspørgselsmekanismer, samt hvordan markeder virker.

Økonomisk vækst og bæredygtighed fokuserer på sammenhængen mellem økonomisk vækst, bæredygtighed og innovation.

Privatøkonomi og forbrugeradfærd

Eleverne skal opnå viden om økonomiske muligheder for den enkelte og konsekvenserne af forskellige økonomiske valg, fx i forhold til uddannelse, arbejde og indtægt, forbrug og låntagning. De skal opnå forståelse for, hvilke muligheder der er for at agere som fx politisk forbruger samt for forholdet mellem den enkelte husholdning og de andre sektorer i det økonomiske kredsløb.

Velfærdsstater

Eleverne skal lære at forholde sig til velfærdsmodeller og velfærdsprincipper og kunne bruge velfærdsmodellerne som grundlag for at diskutere, hvordan velfærds-samfundet kan organiseres i fremtiden. I undervisningen skelnes mellem fx universelle, liberale og forsikringsbaserede modeller.

Samfundsøkonomiske sammenhænge

Eleverne skal opnå en forståelse for globaliseringens betydning for erhvervsstrukturen, herunder fordelingen mellem forskellige faggrupper og krav til uddannelsesniveauer, og hvordan det påvirker det danske arbejdsmarked. Eleverne skal kunne forholde sig til, hvordan danske og multinationale virksomheder agerer i den

globale konkurrence, og hvordan den danske aftalemodel på arbejdsmarkedet fungerer og påvirkes af globaliseringen. Eleverne skal kunne forholde sig til, hvordan forskellige gruppers interesser tilgodeses i det økonomiske kredsløb.

Markedsøkonomi og blandingsøkonomi

Eleverne skal opnå en forståelse for, at markedet er den centrale økonomiske mekanisme i markedsøkonomien. Eleverne skal lære at anvende begreber som udbud og efterspørgsel til at beskrive, hvordan markedet virker. Eleverne skal opnå viden om markedsregulering og blandingsøkonomi og forholdet mellem den offentlige og private sektor.

Økonomisk vækst og bæredygtighed

Eleverne skal arbejde med problemstillinger, der vedrører økonomisk vækst og konjunkturdudvikling og opnå forudsætninger for at tage stilling til disse. Eleverne skal samtidig opnå en forståelse for innovation som en forudsætning for økonomisk vækst og bæredygtighed, og de skal derfor kunne redegøre for sammenhænge mellem innovation, økonomisk vækst og bæredygtighed.

Sociale og kulturelle forhold

Kompetenceområdet sociale og kulturelle forhold omfatter tre færdigheds- og vidensområder:

Socialisering fokuserer på, hvordan individer gennem socialiseringen påvirkes af at indgå i forskellige sociale grupper og fællesskaber.

Kultur fokuserer på forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og at der er forskellige holdninger til den kulturelle udvikling.

Social differentiering fokuserer på forskellige samfundsfaglige og politiske tilgange til spørgsmål om social og kulturel stratifikation.

Socialisering

Eleverne skal opnå en forståelse af, hvordan individer i deres identitetsdannelse gennem socialiseringen påvirkes af, at de indgår i forskellige sociale og kulturelle grupper og fællesskaber. De skal kunne anvende og diskutere begreber om socialisering og identitet.

Kultur

Eleverne skal opnå en forståelse af, at der er forskellige måder at beskrive og analysere kultur på, og

at der er forskellige holdninger til den kulturelle udvikling. Eleverne skal kunne beskrive og analysere kulturelle grupper og fænomener med anvendelse af faglige begreber.

Social differentiering

Eleverne skal opnå en forståelse af, at begreber som fattigdom og ulighed og sociale klasser er begreber, som er omstridte både i en politisk og faglig sammenhæng. Det er derfor vigtigt at arbejde med forskellige faglige og politiske

tilgange til spørgsmål om social og kulturel stratifikation.

Eleverne skal lære at genkende og forholde sig til harmoni- eller konfliktsyn på samfundet i den politiske debat. Der skal også arbejdes med integrationsbegreber og forskellige opfattelser af begreber som assimilation og pluralistisk integration, så eleverne lærer at anvende disse i arbejdet med sociale problemstillinger.

Samfundsfaglige metoder

Kompetenceområdet samfundsfaglige metoder omfatter fem færdigheds- og vidensområder:

Undersøgelsermetoder fokuserer på, at eleverne kan anvende samfundsfaglige undersøgelsesmetoder og gennemføre undersøgelser.

Formidling fokuserer på, at eleverne kan formidle resultater af gennemførte undersøgelser.

Sprog og skriftsprog fokuserer på, at eleverne kan begå sig i skrift og tale inden for fagets områder.

Informationssøgning fokuserer på, at eleverne kan finde relevante kilder til at belyse samfundsfaglige problemstillinger.

Statistik fokuserer på, at eleverne kan tolke statistik inden for fagets områder.

Undersøgelsermetoder

Eleverne skal lære at lave samfundsfaglige undersøgelser. Eleverne skal kunne formulere et problem, der skal undersøges og vælge og bruge relevante metoder i undersøgelsen af problemstillingen. Der skal bl.a. arbejdes med enkle empiriske undersøgelser, som eleverne selv foretager ved fx at

lave spørgeskemaundersøgelser og interviews.

Formidling

Eleverne skal lære at formidle resultater af gennemførte undersøgelser ved hjælp af kulturteknikker og digitale medier, fx ved udarbejdelse af produkter, der kan anvendes til at understøtte deres faglige pointer.

Sprog og skriftsprog

Eleverne skal lære at anvende fagets begreber i skrift og tale, og de skal opnå en forståelse af fagets teksters formål og struktur.

Informationssøgning

Eleverne skal lære at finde relevante kilder, som de kan anvende til at belyse samfundsfaglige problemstillinger. Eleverne skal derfor lære strategier for informationssøgning i alle typer af digitale og analoge medier, som er

relevante for faget, ligesom de skal lære at forholde sig kildekritisk til fagets kilder.

Statistik

Eleverne skal lære at arbejde med foreliggende data i form af statistik. De skal derfor kunne

tolke enkle statistikker og kunne bruge deres tolkninger i arbejdet med samfundsfaglige problemstillinger.

Sproglig udvikling

Sproglig udvikling er en central del af elevernes arbejde med samfundsfag. Sproglig udvikling har fokus på fire dimensioner af det talte og det skrevne sprog: Samtale, lytte, læse og skrive.

I alle fagets kompetenceområder er elevernes forståelse for og anvendelse af fagets begreber helt centrale for elevernes læringsudbytte. Derfor skal der i alle områder arbejdes med elevernes begrebsforståelse, hvilket kræver, at både de og læreren er bevidste om de faglige begrebs sammenhæng med førfaglige begreber, om forskellige teksttypers særlige karakteristika og forskellige strategier i forbindelse med faglig læsning.

Ordkendskab

Det er væsentligt, at eleverne bliver fortrolige med sproget i samfundsfag, som det kommer til udtryk i skrift og tale. Sproget baserer sig ofte på overordnede faglige begreber, der knytter an til kompetenceområderne. Samfundsfaglig tekst og tale anvender forskellige virkemidler afhængig af kommunikationens formål. En politisk tale kan fx

have til formål at overbevise andre om et politisk tiltag, hvor en organisations kampagne har til formål at informere.

Eleverne skal lære fagets centrale begreber at kende med henblik på selv at kunne anvende dem i arbejdet med fagets områder. Eleverne skal lære at analysere og tolke samfundsfaglig tekst og tale, således at de kan forholde sig til sprogets virkemidler og formål. I forbindelse med undersøgelser, som eleverne foretager, er det vigtigt, at der arbejdes med sproglige formuleringer i faget. Det gælder også i forbindelse med mundtlige situationer i klassen, fx klasediskussioner.

Eleverne skal kende til principper for grammatik og sætningsdannelse, der sætter dem i stand til at formulere sig præcist og nuanceret samt indgå i faglige diskussioner.

Teksters formål og struktur

I samfundsfag arbejdes med et bredt udvalg af tekster, fx artikler, lovtekster, uddrag af partiers og organisationers informationsmaterialer, breve, sangtekster og baggrundstekster. Foruden tekster arbejdes der med andre materialer og udtryksformer, fx dokumentarfilm, pressefoto, grafer og statistikker, film, computerspil og musik.

It og medier

It- og mediekompetencer kan udskilles i fire elevpositioner, som i praksis vil have store overlap og sammenfald.

I samfundsfag betyder det fx, at eleverne er kritiske undersøgere af faglige kilder, analyserende modtagere af fx politiske budskaber, anvender digitale medier til at kommunikere egne budskaber samt bruger digitale medier til at deltage i en demokratisk debat.

Digitale og andre medier anvendes i alle fagets områder. Eleverne skal kunne søge faglig relevant

viden og information kritisk, de skal kunne anvende digitale medier i deres arbejde individuelt og i samarbejdsprocesser, og de skal kunne anvende relevante medier til formidling og kommunikation. Dette kommer særligt til udtryk under detkompetenceområde, der hedder samfundsfagligemetoder, hvor eleverne skal formidle resultater af undersøgelser bl.a. igennem digitale medier og søge

digitale kilder. Eleverne skal under kompetenceområdet kaldet politik diskutere medier som platform for politisk deltagelse samt aktørers brug af medier til at påvirke den politiske dagsorden.

Innovation og entreprenørskab

Samfundsfaget kan medvirke til udvikling af innovation og entreprenørskab hos eleverne.

Innovation og entreprenørskab kan udskilles i fire komplementære og indbyrdes afhængige dimensioner: Handling, kreativitet, omverdensforståelse og personlig indstilling.

Der er fokus på handling, omverdensforståelse og stillingtagen i alle fagets områder, idet eleverne skal tage stilling til udviklingsmuligheder og problemstillinger på baggrund af en forståelse af samfundsudviklingen i en globaliseret verden.

Der fokuseres på sammenhængen mellem innovation, bæredygtighed og økonomisk vækst i kompetenceområdet økonomi.

Der kan arbejdes med innovative arbejdsprocesser på tværs af kompetenceområderne, hvorefter eleverne

i samarbejde kan undersøge og finde løsningsforslag til samfundsmæssige problemstillinger